

Stenografični zapisnik

pete seje

deželnega zbora Ljubljanskega

dne 27. avgusta 1870.

Nazočni: Prvosednik: Deželni glavar: Karl pl. Wurzbach-Tannenberg. — Vladina zastopnika: Deželni predsednik: Conrad baron Eybesfeld in vladni svetovalec: Roth. — Vsi člani razun: knezoškof dr. Widmar, grof Thurn.

Dnevni red: 1. Sporočilo deželnega odbora o proračunu za leto 1871. in računskem sklepu za leto 1869. deželokulturnega zaklada. (Priloga 17.) — 2. Sporočilo deželnega odbora o računskem sklepu zaklada zemljišne odveze za leto 1869. (Priloga 18.) — 3. Sporočilo in predlog deželnega odbora zastran rabe jezika v vseh c. k. uradnih in Kranjskem. (Priloga 23.) — 4. Sporočilo in predlog deželnega odbora zastran učnega jezika v šolah in zastran pravoznanstvene akademije ali vseučilišča. (Priloga 24.) — 5. Sporočilo deželnega odbora zastran premembe deželnega volilnega reda. (Priloga 25.) — 6. Poročilo finančnega odseka o proračunu posilne delavnice za leto 1871. (Priloga 32.) — 7. Poročilo finančnega odseka o proračunu kranjskega deželnega zaklada, z ozirom na njegove podzaklade za leto 1871. (Priloga 33.)

Obseg: Interpelacija dr. Poklukarja. — Peticija predstojnika deželnega računstva se reši. — Dalje glej dnevni red razun št. 7.

Seja se začne o 30. minuti črez 11. uro.

Stenographischer Bericht

der fünften Sitzung

des Landtages zu Laibach

am 27. August 1870.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Carl von Wurzbach-Tannenberg. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Baron Conrad v. Eybesfeld; Regierungsrath Roth. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Sr. fürstbischöflichen Gnaden Dr. Widmer, und des Herrn Abgeordneten: Graf Thurn.

Tagesordnung: 1. Bericht des Landesauschusses betreffend den Voranschlag pro 1871 und den Rechnungsabluß pro 1869 des Landeskulturfondes. (Beilage 17.) — 2. Bericht des Landesauschusses über den Rechnungsabluß des Grundentlastungsfondes pro 1869. (Beilage 18.) — 3. Bericht und Vorlage des Landesauschusses wegen Einführung der slovenischen Sprache in alle k. k. Ämter in Krain. (Beilage 23.) — 4. Bericht und Vorlage des Landesauschusses wegen Einführung der slovenischen Unterrichtssprache in öffentliche Schulen in Krain und wegen Errichtung einer Rechtsakademie oder Univerſität. (Beilage 24.) — 5. Bericht des Landesauschusses wegen Aenderung der Landtagswahlordnung. (Beilage 25.) — 6. Bericht des Finanzauschusses über den Voranschlag des Zwangsarbeitshausfondes pro 1871. (Beilage 32.) — 7. Bericht des Finanzauschusses über den Voranschlag des krainischen Landesfondes mit Rücksicht auf dessen Subſonde pro 1871. (Beilage 33.)

Inhalt: Interpellation des Dr. Poklukar. — Erledigung der Petition des Landesbuchhalters. — Das übrige siehe Tagesordnung mit Ausnahme Punkt 7.

Beginn der Sitzung 11 Uhr 30 Minuten.

Landeshauptmann

bestätiget die Beschlussfähigkeit des h. Hauses und eröffnet die Sitzung.

Das Protokoll der letzten Sitzung wird in slovenischer Sprache verlesen und genehmiget.

Deželni glavar

potrdi, da zbor sklepati zamore, ter prične sejo.

Zapisnik zadnje seje se v slovenskem jeziku prebere in potrdi.

Landeshauptmann:

Der Herr Abgeordnete Dr. Poklukar hat mir folgende Interpellation überreicht. Ich ersuche den Herrn Schriftführer dieselbe vorzulesen.

(Schriftführer liest — zapisnikar bere:)

„Interpelacija.

Po nasvetu odseka postavljenega za pretresovanje sporočila o delovanju deželnega odbora (§. 4. priloge 93., leta 1869) se je visoka c. kr. vlada naprosila, „da bi izdelala sedajnim okoljščinam primerni postavni načrt o notranji uravnavi (innere Einrichtung) gruntnih bukev, ter ga prihodnemu deželnemu zboru predložila.“

Znano je, kako nezanosljive in pomanjkljive so naše zemljiščne bukve — znano tudi koliko pravn — koliko stroškov lastnikom od tod izvira. — Kdor denar na posodo daje, se ne more zanašati, da bi bil varen, kdor zemljišča kupuje ne ve zanesljivega, koliko kupi.

Zato vsa dežela silno čuti potrebo reda v zemljiščnih knjigah, in podpisani prašajo:

1. More visoka c. kr. vlada že zdaj predlagati naprošeni načrt postave o notranji uravnavi zemljiščnih bukev? in če tega ne:

2. ali hoče visoka c. kr. vlada skrbeti, da se načrt te silno potrebne postave predlaga vsaj koj prihodnjč zbranemu zboru?

V Ljubljani 27. avgusta l. 1870.

Sveteč l. r.	Dr. J. Poklukar l. r.
Murnik l. r.	Grof Margheri l. r.
M. Tavčar l. r.	Dr. E. H. Costa l. r.
Grof Barbo l. r.	Dr. Bleiweis l. r.
Kosler l. r.	Leop. Jugovic l. r.
M. Kramarič l. r.	Franc Kotnik l. r.
pl. Langer l. r.	M. Koren l. r.

J. N. Horak l. r.

Wurzbach l. r.“

Landespräsident:

Ich werde in der nächsten Sitzung die Ehre haben diese Interpellation zu beantworten.

Landeshauptmann:

Wir kommen zur heutigen Tagesordnung:

1. Sporočilo deželnega odbora o proračunu za leto 1871. in računskem sklepu za leto 1869. deželokulturnega zaklada. (Priloga 17.)

2. Sporočilo deželnega odbora o računskem sklepu zaklada zemljišne odveze za leto 1869. (Priloga 18.)

(Die Ausschufsanträge werden ohne Debatte angenommen. — Odborovi nasveti brez razgovora obveljajo.)

3. Sporočilo in predlog deželnega odbora zastran rabe jezika v vseh c. kr. uradnijah na Kranjskem. (Priloga 23.)

Wir gehen nun in die Berathung des Gesetzes ein.

Abg. Dr. Ritter v. Kaltenecker:

Es kann nicht meine Absicht sein, in diesem Gegenstand, der schon im vorigen Jahre sehr weitläufig erörtert wurde, heute wieder einzugehen.

Ich fühle mich aber verpflichtet zu erklären, daß der Standpunkt, der im vorigen Jahre für mich und meine Gesinnungsgenossen maßgebend war, auch heuer noch für uns maßgebend ist, und ich folge nur dem Beispiele des Ausschusses selbst, indem ich mich in Bezug auf die Motive unserer Abstimmung auf das, was wir im vorigen Jahre gesagt, berufe.

Deshalb können wir auch heute diesem Gesetze unsere Zustimmung nicht geben.

Poslanec dr. Costa:

Prosim besede. Jaz stavim predlog, ker je bil ta predmet lansko leto obširno obravnavan in se je vse povedalo, kar je bilo treba, da naj se cela postava „en bloc“ sprejme.

Poročevalec dr. Razlag:

Najpred moram odgovoriti častitemu gospodu Kalteneckerju, kateri je, kakor je nam vsem znano, mož pravice in napredka in kakor možu napredka, mu moram začudbo izreči, kako more on sam reči, da je po preteku enega leta tam, kjer je lani bil, in da po enem letu ni vzroka našel svoje stališče premeniti v takem oziru, ki sega v napredek. Če bi Nemci imeli več let slovenski jezik v uradnijah, bi se enkrat reklo, ta reč ni zdrava, in po načelih prave zdrave uprave, bi se to nemudoma moralo popraviti in jaz mislim, da pri Slovencih isto velja. Pri nas so že postave zastran rabe slovenskega jezika, ki pa vežejo le sodnije.

Že v lanskem poročilu sem jaz omenil prvega občnega sodnjega postopnika od leta 1781, ktera postava še zdaj velja. V pojasnilo te postave glede na §. 13. je bila izdana najviša odločba od 27. aprila l. 1835, obče razglašena z dvornim dekretom od 22. decembra l. 1835, števil. 109, zbirke pravosodnih postav, kateri paragraf razločno poveda, kakoršno veljavo ima deželni jezik. In naš slovenski jezik je gotovo deželni jezik, ker to postavodajstvo samo priznava s tem, da se v našem jeziku že 21 let tiska državni zakonik, dalje deželno-vladni listi in obilne prestave vseh veljajočih postav. V tem obziru se tedaj ne more reči, da je to nov jezik, kateri še deset let ne bode sposoben za uradovanje; da je sposoben, je že dokazana reč. Ravno tega nas je g. dr. Kaltenecker sam prepričal, ker je kakor rojen nemec se izvrstno slovenskega jezika naučil.

O tem ni treba veliko govoriti, temuč gledati na duh sedanji in na druge sodnije. Slišati je bilo v časnikih in brali smo stenografične spise drugih zborov, da se je pred več leti ukazalo po mogočnosti vpeljati

slovenski jezik v uradnije; pozneje pa brez, da bi se bila ta mogočnost povdarjala, se je reklo, da se mora to in to, kedar kdo zahteva, storiti.

Še ni davno, kar je deželno predsedništvo v Ljubljani 14. januarja tekočega leta, šte. 69 svojim podredjenim uradnikom razločno povedalo, da se morejo v tem tekočem letu popolnoma naučiti pismenega materinskega slovenskega jezika in pristavilo se je, kakor je bilo v Laibacherici brati, da se ima vsak uradnik tega držati, sicer bi se, ko bi se kdo temu odtegoval, mislilo, da mrzi slovenski jezik, ter z njim po disciplinarni postavi ravnalo.

Pozneje pride okrožnica slavnega dež. predsedstva od 21. julija l. 1870, šte. 962 in pa okrožnica predsedstva finančnega vodstva od 24. julija leta 1870, št. 856.

Tedaj jaz mislim, da te naredbe bodo le moč zadobile, kedar jih bodo hoteli nižji uradniki resno spoľnovati in da se bodo spolnovala, je treba postaviti in postavljenega obroka, kdaj se ima slovensko uradovanje začeti; kajti skušnje učé, da se sicer ne spolnujejo te naredbe, in ne bode mi treba imenovati tistih okrajnih sodnij in glavarstev, katerih predstojniki so rekli: Dokler sem jaz tukaj predstojnik, se ne bode slovenski uradovanje (osupnust — Senfation). Ako pa hoče kdo imena vediti, jih bodem povedal. (Čujte! čujte! — Hört! hört!)

Poglejmo nekoliko to reč praktično in djansko. Reče se, da bi to velika težava bila za uradnike, ker so navajeni le v nemškem jeziku uradovati in jim le nemški jezik bolj gladko teče. Kar zadeva življenje, kakor je in kako jezik slovenski zadostuje navadnim razmeram, ki pridejo pred sodnijske oblasti, so nekatere tako proste, da se ne morem zadosti čuditi, da se zapisniki zadevajoči premoženje, čeravno včasih majhno premoženje, pišejo v nemškem jeziku. Kar se tiče hudodelstev in prestopkov v kazenskih rečeh, so nekteri taki, da so bili popred le z besedo izrečeni in ne vem, kako je mogoče, v takih rečeh zapisovati v drugem kakor v domačem jeziku izpovedbe obdolženih in prič. Skušnje učé, da je lahko mogoče to vršiti v slovenskem jeziku in da je tudi mogoče na vse strani zadostovati jasnim zahtevam slovenskega naroda. Pokazal je to jezik sam in slovstvo samo, in malokteri sedajnih uradnikov se je uril v domačem jeziku, ker so se v mladosti sami zanemarili. V tej zadevi ne namerava nihče starem uradnikom neprilike delati, zahteva se le, da se mlajšim uradnikom postavno zapove, v slovenskem jeziku uradovati. Če se tedaj obrok s postavo ne bode stavlil, vse drugo ne bodo veliko hasnilo, ker smo dozdej prepričani, da se pri viših oblastnijah precej spolnujejo postavne po nalu ravnopravnosti ali nikakor ne pri nižjih uradnijah. Še tačas se našemu narodu ne naročuje v slovenskem jeziku, kedar ima davke ali ktere davščine (pristojbine) plačevati. Tedaj v tem obziru mislim, da se bode lahko brez ovire slovensko uradovalo, ker je na vse strani mogoče.

Drug ugovor je, kako hočete slovenski jezik vpeljati v uradnije, ker šol nimate in šol nimate, ker vam učnih moči in učnih sredstev primanjkuje. Vsled tega ugovora, da nimamo učnih moči, kar zadene srednje šole, je prinesla zadnja številka „Novic“ vse profesorje, ki so rojeni Slovenci, in nekoliko suplentov; vsakemu je pristavljeno, iz katerih predmetov je izprašan in kje da je. Vseh teh je ogromno število

128 (Čujte! čujte! — hört! hört!). To je gotovo za deset celih gimnazij oziroma realk zadosti slovenskega osovja. Po tem smo prišli iz vednega kolobarja, da se nam reče, vi nimate slovenskih šol, tedaj ne morete terjati slovenskih uradnikov, „Novice“ so kazale, da jih je več kakor zadosti; dajte nam šole, namestite slovenske profesorje prav, in naročite, da se spišejo šolske knjige, in stavim, da bodo v treh mesecih večidel gotove.

Več o tem ni treba govoriti, ampak pristavljam še: Kadar se bode enkrat slovenski jezik v javno življenje vpeljal, ki gre slovenskemu narodu po duhu časa, ki mu gre po pravici in po že obstoječih postavah, se vrne izgubljeno zaupanje. Pomislite, da smo mi Slovenci edini še, katerih jezik se ne rabi v uradnijah. Vsi drugi narodi v našem cesarstvu rabijo svoje jezike v javnem življenji. Torej mislim, da prav nič ne ovira temu niti stvar sama, niti pomanjkanje osovja. Tedaj priporočam, da se omenjeni načrt postavne zaradi rabe jezika v c. kr. uradnijah potrjuje kakor je bil lani sklenjen. (Živa pohvala — Lebhafter Beifall.)

Landeshauptmann:

Der Herr Abgeordnete Dr. Costa hat den Antrag auf en bloc Annahme dieser Vorlage gestellt.

(Bei der Abstimmung wird dieser Antrag und die ganze Vorlage en bloc angenommen. — Pri glasovanju obvelja nasvet in se ves predlog en bloc potrdi.)

4. Sporočilo in predlog deželnega odbora zastran učnega jezika v šolah in zastran pravoznanstvene akademije ali vseučelišča. (Priloga 24.)

Wir gehen zur Berathung des Gesetzes über.

Abg. Dr. Ritter v. Sattenegger:

Ich kann hier nur die Erklärung wiederholen, die ich so eben bezüglich des vorigen Gesetzes abgegeben habe.

Poslanec dr. Costa:

Jaz stavim isti predlog, kakor popred, da se namreč tudi ta postava sprejme „en bloc“.

Landeshauptmann:

Es wurde wieder der Antrag auf en bloc Annahme des Gesetzes gestellt.

Poročevalec dr. Bleiweis:

Jaz sem na tem mestu že toliko govoril v treh zboréh, da nimam danes meni se zdi nobene potrebe več dokazati to, kar je naravno pravo naroda našega. (Živa pohvala. — Lebhafter Beifall.)

(Bei der Abstimmung wird dieser Antrag und die ganze Vorlage en bloc angenommen. — Pri glasovanju obvelja ta nasvet, ter se ves predlog „en bloc“ potrdi.)

5. Sporočilo deželnega odbora zastran premembe deželnega volilnega reda. (Priloga 25.)

Wir beginnen mit der Berathung des ersten Gesetzes.

Poslanec dr. Bleiwels:

Prosim besede. Ker ta postava spada v vrsto tistih, ki so že večkrat bile v slavnem zboru sprejete, pa nikdar potrjene, stavim predlog, da se tudi ta postava sprejme „en bloc“.

Abg. Dr. Ritter v. Kalkenegger:

Mein Standpunkt und der meiner Genossen hat sich seit dem vorigen Jahre nicht geändert, und in der Erkenntniß, daß wir selbst mit einer Amendmentung nicht zum Ziele kommen würden, müssen wir uns heute eines solchen Versuches enthalten, um die kostbare Zeit des hohen Landtages nicht fruchtlos in Anspruch zu nehmen.

(Bei der Abstimmung wird dieser Antrag, und auch das erste Gesetz en bloc angenommen. — Pri glasovanju obvelja ta nasvet in prva postava tega predloga se „en bloc“ potrdi.)

Landeshauptmann:

Wir kommen nun zum zweiten Gesetze.

Poslanec Svetec:

Jaz tudi pri tej postavi stavim predlog, naj se „en bloc“ sprejme.

Abg. Dr. Ritter v. Kalkenegger:

Auch in Bezug auf dieses Gesetz wiederhole ich meine früher abgegebene Erklärung.

(Bei der Abstimmung wird der Antrag auf en bloc Annahme des zweiten Gesetzes genehmigt. — Pri glasovanju obvelja nasvet in se vsa postava „en bloc“ potrdi.)

Landeshauptmann:

Ich eröffne bezüglich dieses dritten Gesetzes die Debatte.

Poslanec Svetec:

Jaz stavim isti predlog.

Abg. Baron Apfaltrern:

In Betreff dieses Gesetzes wiederhole ich die Erklärung, welche ich diesfalls im vorigen Jahre abgegeben habe und berufe mich darauf.

(Bei der Abstimmung wird der Antrag auf en bloc Annahme genehmigt. — Pri glasovanju obvelja nasvet in se tudi ta postava „en bloc“ potrdi.)

6. Poročilo finančnega odseka o proračunu posilne delalnice za leto 1871. (Priloga 32.)

Poročevalec dr. Costa:

Pri „potrebščini“ oddelek V. b., se zna tudi prošnja paznikov, da bi se jim povikšala plača, rešiti in finančni odsek stavi predlog (bere — liest):

„Slavni zbor naj sklene:

Glede na to, da so okoljščine posilne delalnice negotove zaradi tega, ker so se napravile nove posilne delalnice, na Štajerskem in na Dolenjem Avstrijskem — se za sedaj ta prošnja ne more vslišati.“

(Bei der Abstimmung wird die ganze Vorlage nebst dem Antrage über die Petition ohne Debatte angenommen.

— Pri glasovanju obvelja vsa predloga in nasvet črez peticijo brez razgovora.)

Landeshauptmann:

Da der letzte Gegenstand der Tagesordnung so eben erst vertheilt wurde, so unterbreche ich die Sitzung, damit sich die Herren über diese Vorlage informiren können.

Poslanec dr. Costa:

Stavim predlog, ker je proračun deželnega zaklada vendar važen in ga še le kratek čas pred seboj imamo, da bi se ta točka stavila na dnevni red prihodnje seje, in prosim, da bi slavni zbor dovolil, da zdaj poročam o eni peticiji finančnega odseka.

Landeshauptmann:

Es wurde der Antrag gestellt, diesen Gegenstand auf die nächste Tagesordnung zu übertragen. (Angenommen — obvelja.)

Der Herr Abg. Dr. Costa wird noch eine Petition vortragen:

Berichterstatter Dr. Costa:

Jaz bodem namesto izvoljenega poročevalca, ki je poročilo nemški pisal, bral to poročilo, (bere liest):

„Bericht

des Finanzausschusses über das Gesuch des landtschaftlichen Buchhalters Herrn Martin Ivanetič um Bewilligung einer Remuneration.

Hoher Landtag!

Der landtschaftliche Buchhalter Herr Martin Ivanetič hat beim Landesausschusse sub pr. 20. Jänner 1870 Z. 325 ein Gesuch um Remunerationbewilligung eingebracht.

So sehr auch der Landesausschuss die wirklich ausgezeichnete, und für die Landesinteressen im hohen Grade ersprießliche Dienstleistung des Gesuchstellers anerkannte; so war er ob Abganges disponibler Geldmittel nicht in der Lage, eine dem Verdienste entsprechende Remuneration im eigenen Wirkungskreise zu bewilligen. — Aus diesem Anlasse wurde obiges Gesuch zugleich mit dem Präliminare des Landesfondes dem Finanzausschusse zur Vorberathung und Antragstellung zugewiesen.

Der Finanzausschuss muß auf Grunde eingehender Erhebung bestätigen, daß der Landesbuchhalter jene infamirten Landesfonde, für welche unserem Lande eine Entschädigung gebührte, mit vieler Aufmerksamkeit ermittelt, die hiesfür entfallenden Entschädigungsquoten durch sehr zeitraubende, mehrere Decennien umfassende Calculationen ziffermäßig festgestellt, und so jene wesentlichen Grundlagen geboten hat, auf welchen sohin die in der Inkamerirungsfrage gestellten Vergleichspropositionen einem annehmbaren Abschlusse zugeführt werden konnten.

Ebenso hat das Land zunächst der vorzüglichen Diensteseignung und der wachsamten Geschäftsbehandlung des landtschaftlichen Buchhalters zu verdanken, daß der Rückersatz jener, von dem k. k. Montan-Aerar in Idria in der Zeit vom Jahre 1854 bis 1861 gezahlten Einkommensteuer-Umlagen für den Grundentlastungsfond mit . . . . . 12000 fl. und für den Landesfond mit . . . . . 7000 „ zusammen mit . . . . . 19000 fl. gänzlich abgewehrt wurde.

Endlich wird der beharrliche Diensteifer des Herrn Gesuchstellers nicht nur vom Landesauschusse sehr rühmend hervorgehoben, sondern auch die ganze Geschäftsbehandlung und Evidenzhaltung der Landesbuchhaltung bietet die volle Beruhigung einer bei diesem Hilfsamte sehr verlässlichen und vorzüglichen Amtsleitung.

Der landschaftliche Buchhalter bezieht für seine sehr angestrenzte und verantwortliche Dienstleistung nur einen Gehalt jährlicher 1200 fl., und erhielt außer der vor zwei Jahren ihm bewilligten Personal-Zulage jährlicher 100 fl. während seiner ganzen Dienstzeit bisher gar keine Remuneration.

Mit Bezug auf diese Daten findet sohin der Finanzausschuss zu beantragen:

- a) Der h. Landtag wolle dem landschaftlichen Buchhalter Herrn Martin Ivanetič eine Remuneration pr. zweihundert Gulden aus dem Landesfonde bewilligen;
- b) zugleich demselben für seine stets ausgezeichnete Dienstleistung die Anerkennung dieses hohen Hauses aussprechen.

Laibach am 26. August 1870.

Für den Berichterstatter

Dr. G. S. Costa m. p.,
Obmann des Finanz-Ausschusses“.

(Die Ausschussanträge werden ohne Debatte stimmen-einhellig angenommen. — Finančna odseka nasveta obveljata edinoglasno brez razgovora.)

Landeshauptmann:

Es ist somit die heutige Tagesordnung erschöpft; ich bestimme die nächste Sitzung auf Montag den 29. 10 Uhr.

Die Tagesordnung bin ich nicht in der Lage festzusetzen, da bis jetzt nur ein Bericht vorliegt, wenn aber das h. Haus darauf verzichtet, daß es die Vorlagen 48 Stunden in den Händen hat, bevor sie zur Verhandlung gelangen, so werde ich bis Montag jedenfalls in der Lage sein, mehrere Gegenstände auf die Tagesordnung zu setzen.

Abg. Baron Apfaltrern:

Ich bitte bezüglich des Berichtes wegen der Adresse eine Ausnahme zu machen.

Landeshauptmann:

Ich werde allen Wünschen möglich Rechnung tragen. Die Sitzung ist geschlossen.

Seja se konča ob 30. minuti čez 12. uro. — Schluß der Sitzung 12 Uhr 30 Minuten.

